

Toplumcu Düşünce Enstitüsü Haftalık Değerlendirme Notu

Haftalık Değerlendirme Notu/ 101114
Hazırlayan: Mahir BÜYÜKYILMAZ

10 Kasım 2014

A) DÜNYA

A1) ABD'de 435 üyeli Temsilciler Meclisi'nin tamamı, Senato'nun 36 sandalyesi ve 38 Eyaletin Valisi ile Eyalet Meclislerinin üyelerini belirlemek için yapılan seçimlerde Cumhuriyetçiler 8 yıl aradan sonra Senato'da çoğunluğu elde ettiler. Bu durum Amerikan politik sistemi içinde daha önce de benzerleri görülmüş bir gelişmeyi işaret etmektedir. Bununla birlikte, ABD yönetim yapısı içindeki bu parçalı yapı, küresel hegemonya çatışmalarının bu derece yoğunlaştığı bir dönemde en büyük küresel gücü temsil eden aktörün iç ve dış politika hareketlerinde ciddi belirsizliklere yol açabilecek sonuçlar doğuracaktır.

Daha açık bir ifade ile, bu dönemde ABD'nin küresel çatışma ortamlarında ilgili bölgelere zamanında ve koşulların gerektirdiği ölçüde güç aktarımı imkanlarının ciddi bir zaafiyet içine girmesi şaşırtıcı olmamalıdır. Bu durum ise bölgelerdeki diğer küçük ve hareket kabiliyetleri daha esnek olan aktörler için farklı fırsat ve beklenti eşikleri oluşması ve hareketliliklerin bu fırsat algılamaları yönünde gelişmesi anlamına gelecektir. Bu ortamın bir sonucunun da ABD'nin "statüko korumacılığı" yaptığı noktalarda başka aktörlerin bu işlev ve role talip olacaklarıdır.

A2) ABD işsizlik verisi açıklandı, işsizlik oranı yüzde 5,8'e gerileyerek 2008'den bu yana kaydedilen en düşük seviyeye geriledi. ABD Çalışma Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada tarım dışı istihdamın geçen ay mevsimsellikten arındırılmış olarak 214 bin arttığı belirtildi. Böylece yıl başından bu yana istihdam her ay ortalama 220 binden fazla artış göstermiş oldu. Bu veriler ABD istihdam piyasasının son 10 yıllık süreçte en yüksek performansını yakaladığını gösteriyor.

İstihdam piyasasındaki olumlu gelişmeler Ekim ayında tahvil alım programını sona erdirmiş olan ABD Merkez Bankası'nın (Fed) 2008'den bu yana sifıra yakın seviyelerde seyreden kısa vadeli faizlerde artışa gitme kararının zamanlaması için de oldukça önemli bir etken olarak değerlendirilmektedir.

A3) Avrupa Komisyonu, yatırımların azalması ve Ukrayna ve Ortadoğu gibi bölgelerde yaşanan siyasi gerginliklerden dolayı büyüme beklentilerini hem bu yıl hem de önümüzdeki yıl için düşürdüğünü duyurdu. 2014 yılı için yüzde 1.2 olarak öngörülen büyüme rakamı yüzde 0.8'e çekilirken, 2015 yılı için tahmin edilen oran olan yüzde 1.7 yüzde 1.1'e indirildi. Enflasyonun da en azından 2016 yılına kadar yüzde 2 hedefinin altında kalacağı tahmininde bulunuldu. Almanya ve Fransa gibi kıtanın iki lokomotif ekonomisindeki performans kaybının minimum yüzde 1 olacağı öngörülüyor.

Düşük büyüme ve düşük enflasyon İtalya ve Yunanistan gibi hali hazırda zorluk yaşayan ülkelere daha fazla sorun yaşatacağı, bu durumun aynı zamanda Avrupa Merkez Bankası'nın (AMB) doğrudan varlık alımları gibi daha agresif önlemlere başvurmasını da beraberinde getirebileceği değerlendirilmektedir.

A-4) Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) küresel büyümenin kademeli olarak ivme kazanmasına rağmen geçmiş yıllara kıyasla ılımlı kalacağını belirtti. G-20 liderler zirvesi öncesinde hazırlanan ön raporda yer alan tahminlere göre dünya ekonomisinde büyümenin 2015'te yüzde 3,7, 2016'da ise yüzde 3,9 olması bekleniyor. Türkiye'nin ekonomisinin gelecek yıl için tahmin edilen büyüme oranı yüzde 4'ten yüzde 3,2'ye indirilmiş durumda bulunuyor. 2016 büyüme rakamı ise yüzde 4 olarak öngörülüyor. Türkiye'nin Orta Vadeli Programında büyüme hızı tahminleri, 2014 için yüzde 3,3, 2015 için yüzde 4, 2016 yılı için ise yüzde 5 oranında açıklanmıştı.

Raporda Euro Bölgesi ekonomisindeki yavaşlama ve gelişmekte olan büyük ekonomilerde görülen zayıflıklar nedeniyle ABD öncülüğünde gerçekleşen küresel büyümenin ancak kademeli olarak ivme kazanabildiği belirtildi. OECD, küresel ekonomiye bakıldığında Euro Bölgesi'nin zayıf noktayı teşkil ettiği ifade ederek, AMB'nin ekonomiyi canlandırmak için devlet tahvili alımlarına başlaması çağrısında bulundu.

B) BÖLGE

B1) Suriye'de 2011'den bu yana süren iç savaşın en önemli cephelerinden olan Halep'te durum son haftalarda muhalifler açısından kritik hale geldi. Esad rejimine bağlı güçler, kent merkezini elinde tutan muhalifleri kuşatmak için çabalarını arttırdı.

Suriye ordusu sahada tek başına olarak mücadele vermiyor. Ulusal Savunma Güçleri adlı yerel birliklerden ve mülteci kamplarında yaşayan Filistinlilerden oluşturulan Kudüs Gücü'nden destek alan orduya, Hizbullah militanlarının da destek olduğu iddia ediliyor. Ancak Hizbullah yönetimi, Lübnan sınırı dışındaki savaşlara dahil olduğu iddialarını yalanlıyor.

Suriye'den kaçanlara açık kapı politikası uygulayan Türkiye, yeni bir göç dalgasını içeren felaket senaryosu hazırladı. Senaryoya göre kent düşerse minimum 300 bin kişilik bir göç dalgasının başlayacağı tahmin ediliyor.

Fransa Dışişleri Bakanı Laurent Fabius, Türkiye'nin endişesine paralel olarak, IŞİD karşıtı koalisyonun odağını ve çabalarını Halep'e yöneltmesi gerektiğini, Kobani'nin ardından önceliğin Halep'e verilmesi gerektiğini belirtti.

B2) ABD Başkanı Barack Obama, IŞİD ile mücadele eden Irak ordusu ile peşmergeye eğitim vermek ve danışmanlık yapmak üzere ülkeye 1500 Amerikan askeri daha gönderilmesi talimatı verdi. Yeni gönderilecek askerlerle birlikte Irak'taki Amerikan askerlerinin sayısı 3 bin civarına ulaşacak.

Savunma Bakanlığı Sözcüsü John Kirby, Irak'a gönderilecek yeni askeri personelin bu ay gitmeye başlayacağını söyledi. Açıklamada ülkeye gönderilecek Amerikan askerlerinin muharip olmayacağını altı çizildi. Kirby, Yapılan planlamaya göre, 9 Irak Ordusu tugayı ve 3 peşmerge tugayının eğitimi için özel alanlar oluşturulacak. Bağdat ve Erbil dışında

oluşturulacak merkezlerde Amerikan askerleri Iraklı meslektaşlarına danışmanlık hizmeti verecek.

B3) İran Dışişleri Bakanı Cevat Zarif, ABD Dışişleri Bakanı John Kerry ve 1 Kasım'da görevini Federica Mogherini'ye devretmiş olan eski AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton arasında doğrudan görüşmeler Umman'da başladı. Taraflar, 24 Kasım'dan önce nihai bir anlaşmaya varmaya çalışacaklar.

İran ile P5+1 ülkeleri (BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi ve Almanya) arasında İsviçre'nin Cenevre kentinde 24 Kasım 2013 tarihinde yapılan müzakerelerde geçici anlaşmaya varılmış ve bu anlaşma uyarınca taraflar arasında 20 Temmuz'a kadar kapsamlı bir anlaşmaya ulaşılması öngörülmüştü. Ancak farklılıkların giderilememesi nedeniyle müzakerelerin son tarihi 6 aylık ek süre belirlenerek 24 Kasım'a kadar uzatılmıştı.

B4) AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini, Filistin devletinin kurulmasının gerekli olduğunu belirtti ve Filistin ile İsrail'i barış görüşmeleri için yeniden masaya oturmaya çağırdı. 1 Kasım'da görevi devraldıktan sonra ilk dış seyahatini bölgeye gerçekleştiren Mogherini'nin vermiş olduğu mesajın içeriğinin, zamanlamasının ve verilmiş yerinin Ortadoğu Barış Süreci'nin geleceği açısından mevcut bütün olumsuzluklara rağmen önemli olduğu değerlendirilmektedir.

B5) Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah Sisi, Yunanistan Başbakanı Antonis Samaras ve Güney Kıbrıs Rum Kesimi Başkanı Nikos Anastasiadis Kahire'de toplandı. Zirvenin ardından üç ülkenin enerji konularında işbirliği anlaşmasına vardığı açıklandı ve üç ülke arasındaki deniz sınırının belirlenmesi için müzakerelerin yeniden başlatılması konusunda fikir birliğine varıldığı ifade edildi. Ortak açıklamada, Türkiye'nin Münhasır Ekonomik Bölge'deki (MEB) faaliyetlerini durdurması istendi.

B6) IMF, Rusya ekonomisinde yaşanan düşüş nedeni ile Orta Asya ve Kafkasya bölgesi ülkelerinin olumsuz etkileneceğini açıkladı. IMF bölgenin ortalama yüzde 6,6 olarak öngördüğü büyüme rakamını yüzde 5,5'e indirdi. Ukrayna krizi nedeni ile ticaret, yatırım ve mali piyasalarda yaşanan sorunlar, Trans-Atlantik ittifakının uygulamış olduğu yaptırımlar ve enerji fiyatlarının düşük seyri Rusya ekonomisini olumsuz etkilemektedir. Rus ekonomisinde yaşanan sorunlar, bu ülkeye ekonomik bağımlılık içinde olan Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan ekonomilerine de olumsuz yansımaktadır. Bu olumsuzlarda hızla düşen enerji fiyatlarının, üretici ülke ekonomileri üzerindeki ağır ve kalıcı etkileri de göz ardı edilmemelidir.

C) TÜRKİYE

C1) Hükümetin, 10. Beş yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde belirlediği ve 2018'de Gayri Safi Yurtiçi Hasılayı (GSYİH) 1.3 trilyon dolara çıkarmayı hedefleyen 25 dönüşüm programının reel sektöre yönelik 9 maddelik bölümü Başbakan Davutoğlu tarafından açıklandı. Ana program 25 başlık altında 1200 eylem planından oluşuyor. Planın reel sektöre yönelik bölümü 9 ana parçadan oluşuyor ve 417 eylem planını kapsıyor. Bu çerçeveye 4 yıllık zaman zarfında cari açığın yüzde 5,2'ye indirilmesi, işsizlik oranının yüzde 7'ye geriletilmesi hedefleniyor.

Planın bu aşamada reel sektöre yönelik 9 ana parçası şu maddelerden oluşuyor: 1) İthalata Olan Bağımlılığın Azaltılması; 2) Öncelikli Teknoloji Alanlarında Ürün Ticarileştirme; 3) Kamu Alımları Yoluyla Teknoloji Geliştirme ve Yerli Üretim; 4) Yerli Kaynaklara Dayalı Enerji Üretimi; 5) Enerji Verimliliğinin Geliştirilmesi; 6) Tarımda Su Kullanımının Etkinleştirilmesi; 7) Sağlık Endüstrilerinde Yapısal Dönüşüm; 8) Sağlık Turizminin Geliştirilmesi; 9) Taşımacılıktan Lojistiğe Dönüşüm

SONUÇ – Değerlendirme ve Öneriler

- Orta Vadeli Plan, 2015'te 850, 2016'da 907, 2017 sonunda milli gelirin dolar bazında 971 milyar dolara yükselmesini hedefliyordu. Bu, açıklanan 1,3 trilyon dolarlık hedefin gerçekleşmesi için 2018 yılında Türkiye ekonomisinin dolar bazında yüzde 34 oranında büyümesi gerektiği anlamına geliyor. Bu hedefe ulaşmak için Türkiye'nin 2015'ten itibaren her yıl dolar bazında ortalama yüzde 15 büyümesi gerekiyor. Bu hedefin gerçekleştirilebilmesinin Türkiye'nin ve küresel ekonominin gerçekliği çerçevesinde ve orta vadede oluşması öngörülen şartlar dahilinde mümkün olmayacağı değerlendirilmektedir.

- Hükümet tarafından açıklanan 9 maddelik reel sektör dönüşüm programı genel çerçevesi itibarıyla önemli bulunmakta fakat programın yol haritasının ve içeriğinin ortaya konulmaması konuyla alakalı hazırlık düzeyi ve uygulama iradesiyle ilgili olarak kuşku yaratmaktadır.

- Barış Sürecin kuruluş ve ilerleme fazlarında sağlanamayan şeffaflığın, kopuş ikliminin meydana gelmesiyle oluşması tarafların topluma yönelik samimiyetleri adına kuşku uyandıran bir durum olarak görülmektedir.

- ABD ara seçimlerinden Cumhuriyetçi Parti'nin galip çıkması ve ABD yasama organı olan Kongrenin her iki kanadında da hakim duruma gelmesi Türkiye açısından özellikle bu gelişmenin ABD'nin dış politika uygulamalarına etkileri itibarı önem taşımaktadır. Bu noktada, Cumhuriyetçi ağırlıklı bir Yasama Organının Demokrat Yönetim'in hareket kabiliyetini ciddi ölçüde kısıtlayabileceği göz ardı edilmemelidir.

- Seçimler sonrasında Senatodaki görev dağılımlarında meydana gelmesi muhtemel değişiklikler sonucu, Senatör Bob Corker'in Senato Dış İlişkiler Komitesinin başına geçmesi, Senatör John McCain'in ya da Senatör James Inhofe'nin Silahlı Hizmetler Komitesi'ni devralmaları beklenmektedir. Bu üç ismin de Obama Yönetimini Irak, Suriye ve İŞİD politikalarında ağır şekilde eleştiren siyasetçiler oldukları unutulmamalıdır.

- Bölge politikaları itibarı ile ABD'nin İŞİD konusundaki hedeflerinin, örgütün Irak coğrafyasında yenilgiye uğratılması olduğu görülmektedir. Buna karşın, Suriye'deki muhaliflerin dağınık ve rejimle mücadelede etkisiz zayıf halleri, ılımlı güçlerin giderek zemin kaybetmesi ve yok olma noktasına gelmiş olmaları, Esad yönetimine karşı atılması gündemde olan olası adımlarda çekinceli tavırlara neden olmaktadır. Bu durumun bir süre daha süreceği ve ABD'nin Suriye politikasında mevcut Suriye yönetimine karşı keskin bir politika değişimi beklenmemesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu beklentiye ek olarak, Irak'a ya da Suriye'ye Amerikan muharip kuvvetlerinin gönderilmesi içeren seçeneklerin Amerikan kamuoyunun savaş yorgunluğu karşısında Cumhuriyetçiler tarafından da mevcut şartlar dahilinde tercih edilip olmayacağı açıktır. Irak'ta güvenlik güçlerine geri destekte yer alacak 1500 kişilik ek kuvvet gönderilmesi bu kapsamda kamuoyunun tolerans sınırlarında alınmış bir karar olarak görülmektedir.